

JOAN E. GARCÉS
Advocat, Professor de Relacions Internacionals

CONSENTIMENT I VIOLÈNCIA EN LA
POLÍTICA DE L'ESTAT

9 de maig de 2007

230 ANIVERSARI

EL DIRECTOR
DE LA REAL SOCIETAT ECONÒMICA D'AMICS DEL PAÍS

Es complau en convidar-lo a la conferència que es celebrarà el dia 9 de maig, a les 19:00 hores en l'Aula Magna de la Universitat de València, Estudi General, c/ Universitat, 2, a càrrec de:

D. Joan E. Garcés

Advocat, Professor Relacions Internacionals

Sobre el Tema: **“Consentiment i violència en la política de l'Estat”**

<http://www.rseapv.org>

València, maig de 2007

PREÁMBULO

Santiago L. del Agua

L' Econòmica. Llums i Ombres

L'organització de la convivència al voltant de la figura de l'Estat, n'hi ha resultat premissa adequada per a generar la tecnologia social que ha permès el nivell de garantia en l'obtenció de mitjans de vida que ha propiciat el creixement exponencial de l'especie humana. No obstant això, la naturalesa dels límits d'eixe creixement és assumpte capital i complex, i gens alié el que la generació d'eixa tecnologia social adopte formes de sobirania democràtiques, que estan íntimament relacionades amb la llibertat de pensament necessària per a la creació del coneixement que permeta resoldre sobre eixos límits.

La formació de l'Estat democràtic és un procés d'ajust continu de la distribució de responsabilitats i drets, que encara no està consolidat, i necessita la reflexió serena de tota la societat.

L'Econòmica d'Amics del País torna de nou a este tema amb la figura excepcional de Joan Garcés el qual, en una anterior intervenció en l'Econòmica ja es va referir a nocions com la figura del "Ciudadà", creació de la Il·lustració que naix en les revolucions americana i francesa i al concepte d' "Humanitat", com a subjecte de dret per damunt dels drets vinculats a un Estat, nascut de la reflexió davant dels aberrants crims comesos pels gestors d' algunes formes d'estat, com ara el nazi. L'exercici de la violència per l'Estat és una delegació del Ciudadà vers l'Estat en un ajustament extremadament complex, que està lluny d'haver-se resolt.

Intervé com a ponent D. Joan Enric Garcés Ramon. Advocat i Professor de Relacions Internacionals.

Joan Enric Garcés Ramón, nascut a Lliria (València) en 1944, és Llicenciat en Dret per la Universitat de València i en Ciències Polítiques per la de Madrid. Doctor en Ciències Polítiques per la Sorbona de París. Ha sigut Professor investigador de la Fundació Nacional de Ciències Polítiques de París i Consultor de la UNESCO i de l'Institut d'Estudis Polítics de Washington. Assessor del President Dr. Salvador Allende a

Xile des de l'inici del seu mandat fins al colp d'estat de l'onze de Setembre de 1973, que va acabar amb el règim democràtic de Xile i la vida del seu president. Té concedit el Premi Nobel Alternatiu, per la seua labor en defensa dels drets humans a Estocolm en 1999 i el seu discurs davant del Parlament de Suècia va ser un al·legat contra els crims d'estat.

Ha publicat, en 1975, "L'Experiència política del govern d'Allende", que s'ha publicat en molts països i conté una anàlisi del període de govern democràtic del Dr. Salvador Allende així com dels anys immediats de la dictadura del General Pinochet. A principi dels anys 90 publica "Sobirans i intervinguts", llibre de consulta en els àmbits especialitzats de Ciència Política

És advocat de l'Il·lustre Col·legi d'Advocats Madrid, expert en dret internacional i ha dirigit l'acusació particular en el "cas Pinochet" davant de l'Audiència Nacional.

Presenta el conferenciant D. F. Xavier Edo Auxach, President de la Comissió d' Acció i Voluntariat Social de la Reial Societat Econòmica d'Amics del País.

El ponent, D. Joan E. Garcés, amb el Director de la Reial Societat Econòmica d'Amics del País, D. Francisco Oltra, el Vice Director 1er, D. Manuel Portolés i el President de la Comissió d' Acció i Voluntariat Social, D. Xavier Edo, entre d'altres socis i amics, al claustre de l'Universitat de València.

INTRODUCCIÓ

Francesc Oltra i Climent

Director de l'Econòmica d'Amics del País

Despus ahir ens parlava en l'Econòmica d'Amics del País el Director del Centre Nacional de Supercomputació sobre el futur de la Supercomputació i ens comentava que com les Matemàtiques varen ser la base de la Física, la Supercomputació serà la base de cara al futur de la Ingenieria, de les Ciències de la vida, de l'Astrofísica i d'altres ciències.

En l'Econòmica d'Amics del País parlem de temes molt diversos per eixemple sobre Abusos urbanístics, Medi Ambient, Música, Empresa, Astrofísica, donem homenatges a Entitas de la Societat Civil com per eixemple i recentment a: Amnistía Internacional, El Misteri d'Elx i Escola Valènciana; en col.laboració amb l'Acadèmia Valenciana de la Llengua donarem un homenatge al Professor Sanchis Guarner que va ser soci de l'Econòmica d'Amics del País, etc., etc.

I tot això es una prova evident que ens interessa, també, l'activitat que es deriva del coneiximent en totes les seues vessants perque així es l'Econòmica d'Amics del País, un For d'anàlisi, reflexió i debat sobre temes d'actualitat i interès per a tots els Valencians i també un Centre de divulgació del coneiximent que desenvolupa la seua activitat a través de criteris bàsics per a nosaltres com son: l'ús de la raó, la justícia per a tots, la llibertat d'expressió i pensament i pel respecte a las persones i les seues idees.

I hui en eixa aposta per la divulgació del coneiximent anem a reflexionar sobre un altre tema de molt d'interés des de diferents punts de vista: el jurídic, el polític i el social.

Es a dir anem a parlar des d'una altra vessant del coneiximent, el coneiximent que es deriva del títol d'esta conferència: "Consentiment i violència en la política de l'Estat."

Per a fer eixe anàlisi, reflexió i debat sobre el tema hem invitat a un expert, un ponent molt especial i vullgut per tots nosaltres, ademès d'expert, valencià i soci de l'Econòmica d'Amics del País: m'estic referint, com tots sabeu, a Joan Garcés.

Però abans de cedir-li la paraula al Sr. Garcés vull fer una indicació de com es va a desenvolupar l'acte de hui:

En primer lloc parlarà, molt breument, Fernando Llagaria President de l' Associació de Xilens a València.

En segon lloc parlarà, Pepa Llidó, germana del cura Llidó, desaparegut a Xile.

I en tercer lloc, parlarà Xavier Edo membre de la Junta de Govern de L'Economica d'Amics del País que farà la presentació formal del Ponent Sr. Garcés

Tambè ens ha demanat intervindre, per a llegir una poesia Germán Rojas, Director General de FAO España, ciutadà xilé que va ser perseguit, encarcelat i torturat pel Dictador Pinochet.

Globalització econòmica sí, però sense oblidar la Globalització dels drets humans. El compromís pels Objectius del Mil.leni el firmaren 189 països de tot el mon i el seu compliment es necessari per a 2015. La Plataforma Valenciana de Pobresa Zero (de la que forma part L'Econòmica d'Amics del País) també esta treballant en eixa linea.

Hui es evident que per a aconseguir una societat global mes justa les metes, els grans objectius actuals de la Humanitat deuen ser: La Globalització dels drets humans, la Globalització de la Justícia i el funcionament en plenitud de facultats del Tribunal Internacional de Justícia.

L'Econòmica d'Amics del País, una entitat modesta, no pot fer res, però si desitjar que eixe Tribunal Internacional de Justícia pugja jutjar delictes que fins a hui han quedat en la mes obscura i tenebrosa impunitat.

De tot aixó ens parlarà Joan Garcés després, ara te la paraula D. Xavier Edo, membre de la Junta de Govern de l'Econòmica d'Amics del País per a fer la presentació del ponent de hui Sr. Garcés.

CONSENTIMENT I VIOLÈNCIA EN LA POLITICA DE L'ESTAT

Joan E. Garcés

Advocat, Professor de Relacions Internacionals

Moltes gràcies, amigues i amics, al senyor President de la Reial Societat Econòmica d'Amics del País, i al presentador per les seus amables paraules. Massa amables. I moltes gràcies igualment per invitar-me a parlar avui en esta Aula Magna què significa molt per a mi.

Jo vaig començar els estudis de Dret a l'altre costat del mur que tinc enfront, on estava l'aula del primer any; el segon any el vaig estudiar en l'aula que està de l'altre costat del mur que tinc darrere. Vaig tindre ocasió d'escoltar en esta Aula als mestres d'aquella època. Me'n recorde en particular d'una conferència, pot ser la primera, del professor Miquel Dolç, catedràtic de llatí, explicant Virgili, l'Eneida i com el gran poeta, obseqüent amb l'Emperador August, amb la seua il·lustre ploma mitificava els orígens de la família d'aquest. Era el tema de la conferència.

El dret a la resistència contra l'opressió

Han passat uns quants anys, però el tema sobre el que m'inviteu a parlar és avui tan actual com aquella època. Entrant avui en esta casa he tornat a llegir en el frontispici de l'antiga capella que "*Omnia Sapientia a Domine Deo est*" (tot el saber ve de Déu), segons l'Eclesiastès. Un eslògan semblant a aquell que diu "*Omnis potestas a Domine Deo est*" (tot el poder ve de Déu). El tema del que vaig a parlar avui es justament el de la negació del postulat del poder absolut.

El nostre món actual té els seus arrels en la revolta contra el poder legitimitat en una entitat abstracta, fora del control ciutadà, com és el poder diví. Pel contrari, la famosa "Declaració del Drets de l'Home i del Ciutadà" de l'any 1789 postula els drets fonamentals i, en particular, el dret a la llibertat i a la propietat. Articulació important perquè el poder absolut tenia la facultat de confiscar els bens de qualsevol súbdit. La

Declaració de 1789 també postula el dret a la seguretat i el dret de resistir a l'opressió, drets fonamentals de la persona humana proclamat tant pels revolucionaris francesos de 1789 com pels americans que en 1776 se sublevaren contra la Monarquia britànica, i ja abans, pels anglesos durant la “gloriosa revolució” de 1688 contra el Rei Jacob Stuart.

De fet, quan parlem de violència cal diferenciar entre la resistència –de vegades violenta- contra el poder absolut, contra l'opressió i la dictadura, què és un dret, i la violència exercida contra els drets fonamentals de la persona.

Els temps que vivim tenen com a fonament la racionalitat revolucionària moderna, amb arrels en tradicions culturals anteriors, també eclesiàstiques. El tiranicidi, per exemple, era legítim per Tomàs d'Aquino i pels jesuïtes espanyols dels segles XVI i XVII, per exemple pel pare Juan de Mariana.

No tota violència és il·legítima. Des del punt de vista de la religió i de les filosofies dominants en la nostra societat, la violència és admesa com a instrument de la revolta contra l'opressió. Al mateix temps, l'exercici de la violència per l'Estat democràtic està igualment legitimat. No cap condemnar-la per principi, de vegades es necessària per mantindre l'ordre democràtic o restaurar les llibertats democràtiques.

Els crims comesos des de l'Estat

Un concepte diferent és l'ús de la violència per a imposar-se sobre la voluntat del ciutadans democràticament exposada. La cultura desenvolupada a partir de la Revolució francesa, la dels principis republicans, és avui vigent en els sistemes polítics que es diuen republicans i també en els monàrquics europeus. El fet diferencial no és tant el nom com l'exercici del poder basat en el consentiment dels ciutadans o contra la voluntat d'aquests.

Des del punt de vista dels Drets fonamentals de la persona cal tindre present el desenvolupament del Dret Internacional. La concreció més universal n'és la coneguda Declaració aprovada en 1948 per les Nacions Unides i, en el marc territorial europeu, la Convenció Europea de Drets Humans i de les Llibertats de 1950, que actualitzen els principis del *Bill of Rights* anglès de 1688 i de les Declaracions de 1776 i 1789 de Virginia i França, respectivament.

Vejam ara de reflexionar sobre els crims que es cometen amb els recursos de l'Estat, els més cruentos i greus de tots.

És cert que hi ha una certa tradició, també en els partits i moviments d'ascendència democràtica, de legitimar l'ús de la violència no sols con-

tra els règims absolutistes i dictatorials sinó també contra els que no practiquen formes dictatorials de govern. Es un línia de pensament i d'acció present en alguns sectors revolucionaris que al llarg del segle XIX i XX s'identifiquen amb el francès Blanqui, els nihilistes russos i en alguns corrents de l'anarquisme. Quan es parla de la lluita armada com via d'arribar al poder s'està entroncant amb aquesta tradició.

Hi ha altres tradicions que defensen l'ús de la violència en règims on no existeixen drets democràtics, però no en aquells on les llibertats fonamentals són una realitat. És el plantejament de Karl Marx i Friedrich Engels en els seus darrers anys, també el dels moviments socialdemòcrata i fabià anglés, per a qui la superació del sistema capitalista deuria ésser el resultat del consentiment voluntari i democràtic a noves formes d'organització econòmica i social.

Ara bé, si alguna cosa ens mostra la història del segle XX, i també la realitat actual, és com alguns governs continuen entenent que l'exercici de la violència per l'Estat no admet límits. Al nivell més alt de barbàrie històricament conegut, el de la Segona Guerra Mundial (1939-1945), ha respost el Dret modern amb les normes que deriven de l'Estatut i de la Sentència del Tribunal de Nuremberg (1945-1946). Un precedent capital contra la impunitat dels crims comesos pels més alts dirigents de l'Estat, inclòs el Cap de l'Estat, que deuen rendir comptes davant la Justícia -nacional o universal- dels crims contra la Humanitat, per més que abans d'abandonar el poder hagen negociat fòrmules per evitar-ho.

L'anomalia del cas espanyol

La transició política espanyola després de la mort del Dictador en 1975 té lloc durant la Guerra Freda (1947-1990). Aquest fet ha condicionat de manera decisiva la impunitat dels crims comesos a partir del 18 de juliol de 1936 pels qui instauraren un règim de Dictadura. No n'hi ha hagut exigència de responsabilitats, ni abans ni després de 1975. En aquest sentit Espanya es distancia de les experiències dominants a Europa en matèria de crims contra la Humanitat, tant de la d'Alemanya -després del 1945- com de la de França i Itàlia -després de 1944- de la de Grècia després del colp d'Estat militar de 1966 i els crims que hi seguiren, que els grecs exigiren jutjar i que els Tribunals condemnàren amb penes de cadena perpètua. El mateix es pot dir que ha passat a Portugal després de 1974, amb intensitat diferent.

A França l'any 1944 un Ministre li va preguntar al General De Gaulle, aleshores cap del Govern, "*President, la col.laboració amb el Règim de*

Vichy ha estat prou alta, fins on voleu que arribe el llistó de la Justícia per als responsables” –li ho vaig escoltar contar al Ministre en la Televisió trenta anys després. De Gaulle li va respondre: “*El més abaix que pugau*”. Val a dir, la voluntat de “pacificació”, de “curar les ferides”, natural en molts governs, no significa impunitat absoluta ni abans ni després de 1945.

Acabada la Guerra Freda en 1989-1990 es va obrir una oportunitat per a que les normes que sancionen els crims contra la Humanitat pugueren no sols ésser enunciades sinó també aplicades. Vaig portar a la pràctica aquesta convicció durant el “cas Pinochet” que, efectivament, va demostrar que era possible. La detenció de Pinochet jo la vaig demanar i obtindre el 16 d'octubre de 1998, poc després que fora creat el Tribunal Penal Internacional en el tractat signat a Roma en juliol del mateix any.

Els Estats Units, sota l'Administració demòcrata del President Bill Clinton, no s'oposaven frontalment a la creació d'un Tribunal Penal Internacional. Intentàren condicionar-lo, però en l'últim dia del seu mandat Clinton va signar el Tractat de Roma. Lamentablement -res en la vida ni en la Història és permanent, cap fita té assegurada el futur de manera fatalment indefinida- en gener de 2001 es produeix un canvi polític als Estats Units, hi arriba al poder un equip que no comparteix aquests principis, i una de les primeres decisions que pren el President George W. Bush és la d'anular la signatura del Tractat de Roma. Les violacions del Dret Internacional comeses després per aquesta Administració són conegudes.

El que a nosaltres ens importa és el reflex d'aquests canvis internacionals en la política interior espanyola. La Constitució actual de 1978 està condicionada pel fet d'haver estat elaborada durant la Guerra Freda, el que va contribuir que no s'exigèren responsabilitats pels crims comesos durant la Dictadura. És l'aspecte negatiu. El positiu n'és que qui era al poder en Washington quan s'elaborava la Constitució espanyola eren els Demòcrates sota la presidència de Jimmy Carter, la política exterior del qual valorava força els drets humans. La Constitució espanyola del 1978 es pot dir que és l'adaptació local de la política exterior de l'Administració Carter, sòlida en matèria de drets humans.

Ara bé, la Guerra Freda acabada, a Espanya i hem d'insistir en el fet que també, pel que fa a la persecució des crims contra la Humanitat, en la situació que ens trobàvem durant la Guerra Freda. El nostre desajust amb el món exterior s'ha incrementat. No sols estem al marge de l'exigència de responsabilitats pròpia dels països d'Europa Occidental -he

citat els casos de França, Itàlia, Grècia, Alemanya o Portugal- sinó que també ens estem quedant en darrera respecte del procés seguit en altres parts del Món, en particular a l'Amèrica Llatina. El cas més clar és el d'Argentina, que va sofrir en els anys setanta una cruenta dictadura, on la transició a partir de 1983 a una forma representativa de Govern va estar condicionada pels qui no volien respondre dels seus crims i on una mobilització civil pacífica ha aconseguit que el Congrés anul·le, en 2006, les lleis d'impunitat i declare imprescriptibles els crims de lesa humanitat comesos durant la Dictadura, permetent als Tribunals jutjar-los.

A Espanya la situació és paradoxal. Des del punt de vista normatiu els Drets fonamentals han estat incorporats a la Carta Magna de l'any 1978, i en el Codi Penal a partir de 1995 s'ha incorporat el crim contra la Humanitat i la imprescriptibilitat del genocidi. I bé... Com es porta això a la pràctica? Eixe pas encara no s'ha donat. El que sí que observem en les noves generacions és la voluntat d'insistir en el fet que també nosaltres fem part del Món on aquestes normes han estat proclamades per a portar-les a la pràctica. Hi ha una consciència creixent que no deuen ésser lletra morta. En aquest sentit és positiva la creació en 2007 de la "Comissió de la Veritat" a València, la primera creada a Espanya. Com és positiu el moviment tot al llarg del territori espanyol que tracta d'identificar les víctimes anònimes, les fosses comunes, el prontuari de la barbàrie dels qui s'alçaren en armes contra el legítim i constitucional govern republicà.

La invasió d'Iraq de 2003 i la guerra contra el drets humans

El conflicte entre la norma –nacional i internacional- i la pràctica produeix un altra paradoxa. Cal tindre present que, contràriament a l'estereotip, no és il·lusió, ni romanticisme, ni idealisme, sostindre que aquestes normes deuen aplicar-se. Cal canviar totalment els termes en què el tema es planteja. Des del punt de vista pragmàtic, del realisme, del cost econòmic, humà, social i cultural, el més efectiu és no tolerar els crims de l'Estat, evitar-los, i sancionar els que han estat comesos.

Mirem, per exemple, en el moment que estem parlant, els greus crims contra el Dret Internacional que s'estan cometent a Iraq. Quin és el cost econòmic, en centenars de milers de milions de dòlars, que està suposant aquesta violació del deure de no envair un país, un crim internacional? Quin és el cost que estan tenint els crims que s'han comés, i que continuen cometent-se a aquest país, des del punt de vista no sols ja d'Iraq, que està tots els dies aportant el seu trist llistat de morts, en

condicions terribles. La destrucció de tota la xarxa civil i social, la destrucció dels símbols d'identitat, de la memòria cultural, de les biblioteques milenàries que es cremen, té un efecte d'irradiació sobre la resta del món. De manera que si en l'any 2000 a tot arreu hi havia manifestacions de violència, de la que anomenen "terrorista", després de la invasió d'Iraq aquelles s'han multiplicat d'una manera exponencial –a l'igual que la carrera armamentística- en gran mesura precisament per l'efecte demostració de la violència que ha seguit a la invasió de l'Iraq en març de 2003. Quin n'és el cost econòmic i per a les llibertats, per a tot el Món? Incalculable. Fins i tot arriba a nosaltres que, aparentment, estem lluny d'aquell país, com ara els atemptats a Madrid de l'11 de març de 2004 amb més de dos cents morts, els més cruents de la nostra història recent. També en la vida quotidiana, en les comunicacions, en els viatges, etc., tots prenem l'avió i sabem el que significa de molèstia el reflex d'aquesta barbàrie.

Ens trobem en un moment en el que, una vegada més, els principis del Dret internacional i la voluntat col·lectiva d'aplicar-los entropessen amb la realitat del poder. Com enfrontar eixa contradicció? El que hem de tindre clar és que aquesta és una lluita entre, d'una banda, normes que emanen de la voluntat democràtica, del consentiment dels governats, dins les respectives fronteres, i dels Estats i, d'altra banda, la tensió dels què entenen que el poder té les mans lliures per exercir i aplicar la violència en contra de les normes internes o internacionals. És un fenomen present en totes les societats.

El primer que cal evitar és diferenciar els països en funció de dir que aquest practica la violència i els crims d'Estat mentre que aquest altre no ho fa. En primer lloc, no ho fa avui en dia però ho pot fer demà. En segon lloc, el que ho fa no cal criminalitzar-lo com a país. Cal tindre en compte que on el govern actual està cometent els crims hi ha sectors importants que s'hi resisteixen, que s'hi oposen a través dels diversos mecanismes de que disposen. Això és una realitat tant a Israel -on en 2007 hi ha hagut una forta resistència civil, per exemple, a la invasió del Líban, i per la que s'estan exigint responsabilitats, no sols per la falta d'èxit militar- com als propis Estats Units.

Als Estats Units s'està buscant, per exemple, la manera d'exigir-li responsabilitats a Rumsfeld, el Secretari de Defensa en el moment de la invasió d'Iraq. Qui està impulsant les primeres querelles criminals contra els responsables? La societat civil dels Estats Units, concretament l'Associació per a la Defensa dels Drets Constitucionals, que té la base a Nova York, i altres organitzacions americanes. El *New York Times* par-

lava fa poques setmanes de la preocupació al Pentàgon pel fet que persones acusades per l'Exèrcit americà de "terrorisme" davant els tribunals americans tenen advocats gratuïts dels millors despatxos jurídics americans, que desaproven així la invasió militar de l'Iraq en 2003 i la negació de llibertats i drets fonamentals que l'ha precedit i seguit. El mateix dret d'*Habeas Corpus* -el que té tota persona detinguda d'esser presentada al Jutge dins d'un termini peremptori i de coneixer que és acusada, un dels pilars de la tradició politico-jurídica anglosaxona des del segle XIII- està essent negat als Estats Units des de 2001 fins i tot a ciutadans nord-americans. Les lleis de control de les comunicacions personals, de la privacitat de les persones, estan essent també vulnerades per l'actual Administració Bush. L'exercici per funcionaris públics de violència il.legal és una realitat en molts països, i es pot donar en qualsevol altre en funció de circumstàncies nacionals i/o internacionals sobrevingudes.

La doctrina del Tribunal europeu de Drets de l'Home

Al nostre país aquesta tensió es manifesta entorn de la denominada lluita contra el terrorisme. Lamentablement, hi ha un sector en la societat basca que empra instruments de violència, abans i després de l'any 1978, que jo no he compartit i que cal condemnar. Parlant a la Universitat de València, he de recordar que dos dels meus mestres n'han estat víctimes, el catedràtic de Dret Mercantil, Don Manuel Broseta, i el d'Història del Dret, el doctor Tomàs i Valiente. No es pot ser comprensiu amb fets que són crims, i com tals deuen ser valorats, jutjats i sancionats. Però altra cosa és la realitat política al voltant d'aquest moviment de violència armada, que mereix un tractament també polític.

Ens trobem amb la paradoxa que sectors i persones que mai han condemnat la insurrecció armada en 1936 per enderrocar un govern legítimament constituït i submergir el país en una guerra, o que mai han condemnat la forma dictatorial de govern que hem patit durant quatre dècades, són els qui d'una forma més cridanera demanen avui que el Govern negue a sectors socials del País Basc drets polítics tan fonamentals com son els de sufragi actiu i passiu. Aquesta és una situació que cal denunciar; no podem esser víctimes de la dialèctica de la tensió entre extrems que podria arrastrar-nos a un greu conflicte polític o civil. Cal dir-ho, l'actual Llei de Partits Polítics és un error en la mesura que està orientada a il.legalitzar un partit basc que es nega a condemnar públicament la violència, però no a aquells partits espanyols que es neguen a condemnar l'expressió de violència més horrorosa que en la

nostra història hem sofert, la sublevació en 1936 dels militars que varen manar matar dotzenes de milers de persones durant quaranta anys de Dictadura. Es el cas, per exemple, de la Falange. Quant milers de persones no han estat assassinades per falangistes? Quan anys de dictadura no hem tingut amb aquest Partit Únic, tots els altres estant prohibits? Doncs bé, eixa llei de Partits no s'aplica a exigir que la Falange, partit avui legalitzat, condemne la violència, a diferència del que s'està exigint a un partit basc.

Per altra banda, en una societat democràtica és fonamental contraposar lluita política i lluita armada. On les institucions democràtiques són reals i obertes, no te justificació l'ús de la violència il·legítima. El crim mai, tampoc en dictadura.

Tampoc es pot tolerar en una societat democràtica limitar els drets electorals d'organitzacions polítiques que s'expressen a través de mecanismes democràtics. És preocupant el debat que fa uns pocs dies, durant el dissabte-diumenge del 5 i 6 de maig, ha tingut lloc al Tribunal Suprem on, segons la premsa, sembla que hi hauria hagut manifestacions entusiastes a favor de il·legalitzar a un partit polític per més què en els seus estatuts condemna expressament la violència. Molts Magistrats s'haurien mostrat frustrats pel fet que una dificultat tècnica i jurídica no els permetés il·legalitzar-lo, al temps que fora del recinte del Tribunal alguns sectors polítics i medis de comunicació reprotxaven al Govern espanyol no haver ofert a eixos Jutges l'oportunitat de declarar il·legal el partit en qüestió.

Al meu entendre caldria esperar que el Tribunal Constitucional modificara la resolució presa pel Tribunal Suprem durant eixa reunió, en funció del fet que una norma de rang superior a la Llei de Partits com és la Constitució de 1978, en el seu article nº 10, paràgraf dos, proclama la major jerarquia del Conveni Europeu de Drets Humans, l'article 11 del qual disposa que el dret d'associació, del que són part els drets de formar organitzacions i partits polítics, de participar en una societat pluralista, es un dret substancial d'una societat democràtica.

La doctrina de major jerarquia vigent a Europa al respecte és la del Tribunal Europeu dels Drets de l'Home, amb seu a Strasbourg, que ha tingut l'oportunitat d'estudiar recursos interposats per militants de partits il·legalitzats. Si el Tribunal Constitucional espanyol aplicara, com és la seua obligació, la doctrina del Tribunal de Strasbourg, la resolució del Tribunal Suprem del diumenge darrer deuria ser modificada substancialment per ser incompatible amb els principis de l'article 11 del Conveni Europeu.

Per exemple, vaig a comentar el cas de dos sentències dels anys 2005 i 2006, referides a partits il·legalitzats a Turquia i Bulgària - països on les formes de govern absolutista o dictatorial han estat històricament predominants. El Partit de la Democràcia (DDP en turc) el govern d'Ankara el va il·legalitzar per considerar-lo pròxim al PPK –un Partit il·legalitzat que emprava la lluita armada en favor de la independència dels Kurds de Turquia. El govern turc declarà il·legal el DDP per entendre que era l'expressió política del PPK i atemptava contra la seguretat nacional, la integritat del territori i la unitat de la pàtria. La reflexió que fa a aquest respecte el Tribunal de Strasbourg és clara: no es pot il·legalitzar a un partit si no ha comès accions manifestament contraries als principis democràtics, i afegeix que el fet de proposar la independència del poble kurd, de demanar-ne més autonomia i fins i tot la separació territorial, poden expressar-se democràticament, forma part de la vida democràtica poder demanar i sostindre un programa semblant.

Es obvi que l'article 11è del Conveni Europeu no deixa una societat democràtica indefensa davant d'organitzacions que busquen destruir les institucions democràtiques. La democràcia té que disposar de mecanismes de defensa. Per a l'article 11 les associacions, també les associacions polítiques com són els partits, no poden ser restringides sinó és, en primer lloc, mitjançant una llei. Clar és que una llei és fàcil de promulgar per a la majoria d'un Parlament. Però no és prou una llei, cal, a més a més, que les actuacions d'eixa agrupació política atempten contra la seguretat nacional. Bé se sap, però, que en les dictadures i particularment durant la Guerra Freda la “seguretat nacional” era la invocació habitual per implantar un règim dictatorial.

Segons l'esmentat article 11è, una organització política també pot ser prohibida si atempta contra la seguretat pública o contra la defensa de l'ordre, o en virtut de la necessitat de prevenir el delictes, o si cal protegir la salut o la moral, o si cal protegir els drets i les llibertats de les altres persones. Bo, seguretat nacional, ordre públic, prevenció del delictes, protecció de la salut o de la moral, protecció dels drets dels altres... són conceptes tan amplis que si bastara la seua invocació abstracta es podrien prohibir molts partits polítics.

Però hi ha una limitació comuna, tots eixos conceptes deuen interpretar-se conforme als principis “*d'una societat democràtica*”, no segons els criteris propis de les dictadures. En conseqüència, en el cas del partit turc que estic comentant el Tribunal de Strasburg condemna a l'Estat turc per haver-lo prohibit pel fet que en els seus estatuts defensa

la secessió d'una part del territori turc. El Tribunal considera que quan que els instruments per a defensar esta idea siguen democràtics i el punt d'arribada, el tipus de societat que es defensa en el programa del partit, és democràtic, és propi d'un sistema democràtic poder defensar un programa independentista. Diu més el Tribunal europeu: seria terrible que qui defensara un programa semblant -en l'espècie la independència del poble Kurd- només ho poguera fer a través de les armes i la violència, que seria probablement el resultat si es prohibira al partit polític que vol expressar-ho a través de mecanismes democràtics.

La doctrina és clara.

En un altra sentència, de gener del 2006 -el cas del “Partit Unit de Macedònia”- es planteja la il·legalització d'un partit que les autoritats búlgares consideraren que atemptava contra la integritat de la pàtria. El Tribunal europeu condemna a Bulgària i insisteix que sempre que el programa polític siga exposat a través de mecanismes polítics democràtics i no cerque instaurar una dictadura si arribés al poder, forma part de la substància mateixa de la democràcia que el partit pugua fer-ho des de la legalitat.

A Espanya ens trobem actualment en la paradoxa que el partit que estem esmentant, el d'Acció Nacionalista Basca, condemna la violència, però hi ha sectors judicials i polítics que demanen il·legalitzar-lo sota pretext que dins d'eixe partit hi hauria alguna persona que pertanyia a un partit dissolt i que no compartiria el principi de no-violència. Quantes persones hi ha actualment al parlament Espanyol, o a les Corts Valencianes, que mai han condemnat la dictadura, ni els crims comesos durant aquesta, que han viscut en dictadura feliços i a gust, que han trobat natural i positiu un règim de Partit únic, que han militat a la Falange? Moltes. A ninguna d'aquelles se li diu que “Vostè, per a fer part d'aquest Parlament democràtic té prèviament que condemnar el règim de partit únic vigent fins 1976”. Hi ha avui un Diputat, valencià d'adopció, portaveu de l'oposició de dretes al Congrés dels Diputats, que fins i tot considera que el fet de parlar de la memòria històrica... *“trenca la transició espanyola”* posterior a la mort del Dictador.

Tot això és paradoxal i difícil d'acceptar des del punt de vista democràtic. Si hi ha una persona en una llista electoral que legalment ha estat condemnada a perdre els seus drets cívics (al Codi Penal admet la sanció de pèrdua dels drets cívics, del dret de sufragi actiu i passiu), hi ha mecanismes per a excloure-la de la participació política. Però si una persona no hi ha estat condemnada, no se li pot impedir que forme part d'una candida-

tura. El que sosté el Tribunal de Strasburg és que per a il·legalitzar un partit cal atendre als fets dels membres d'eixe partit, i l'Acció Nacionalista Basca fins a aquest moment no ha fet cap acte que pugua ser avaluat ni en blanc ni en negre, perquè simplement encara no ha actuat políticament. En conseqüència, l'impuls per a la seua il·legalització en alguns sectors polítics i magistrats del Tribunal Suprem és preocupant i perillós.

Cal repetir-ho, si no ha estat entés en un principi, car si no s'arriba a un altra paradoxa, com la publicitada aquests dies. I és que justament el Partit que abans he esmentat, el Partit Unic quan jo vaig entrar en esta Facultat de Dret en 1961, on el sindicat estudiantil legal, també únic, era el d'eixe partit, ara un bisbe, el de Pamplona, manifesta que la Falange Española y de las JONS té pocs vots *“pero podría llegar a entrar en alianzas importantes si consiguiese el apoyo suficiente de los ciudadanos católicos”*. Aquesta crida a la movilització dels catòlics entorn a la Falange ningú la qualifica de contaminació d'una eventual coalició política de la que formara part el partit que durant més de quaranta anys ha estat un dels suports dels crims i de la impunitat de la dictadura.

Aquesta és la realitat que hem heretat de la transició posterior a 1975. Disposem d'instruments legals per a fer front a la dialèctica dels punys i les pistoles, de la intolerància o la violència en perjudi de la immensa majoria no violenta dels ciutadans del nostre país. Són les normes vigents a l'Europa de la que formem part i que ens condiciona, que no teníem abans de 1975. Aquí va haver una sublevació militar en 1936 què es va consolidar en una dictadura de quaranta anys amb l'ajuda d'una intervenció estrangera decisiva, d'un entorn internacional que li va donar cobertura i protecció. Eixos elements avui no existeixen o han canviat substancialment. No cap dubte que hi ha sectors a Espanya i a Europa disposats a viure en un règim autoritari de façana constitucional, de cartó pedra, on la realitat democràtica fora molt limitada. Mireu el que passa a Polònia hui en dia, i a Txèquia, i a França, on els seguidors de Le Pen entronquen amb el règim de Vichy i el feixisme. Els tenim dins l'Europa actual, però en una relació de forces molt diferent de la dels anys 30. En conseqüència, podem i devem explicar el que està en joc i exigir al Govern i al Tribunal Constitucional que apliquen la Llei de partits en conformitat amb els principis constitucionals i del Conveni Europeu dels Drets Humans; que permeten als que volen expressar les seues idees a través del vot que puguen fer-ho. I desitgem que, si no prospera aquesta interpretació constitucional, els que es veguen impeditos de participar a les eleccions porten la batalla dels principis polítics on deuen

portar-la, com ara al Tribunal Europeu de Strasbourg, i no al terreny de les pistoles i bombes que els desautoritzaria i al temps els faria caure en el parany dels qui volen il·legalitzar-los.

Amb aquesta esperança donaré ara la paraula als presents que puguen desitjar participar en la crítica d'algun dels plantejaments fets, que escoltaré amb molt de gust.

D. Joan E. Garcés, D. Francisco Oltra, D. Fernando Llagaria, president de l'Associació de Xilens a València i D. Xavier Edo.

INTERVENCIÓN DE GERMÁN ROJAS

Director General de la FAO en España

Quisiera, en primer lugar, felicitar a la Real Sociedad Económica de Amigos del País de Valencia por haber organizado esta extraordinaria conferencia de Joan Garcés y agradezco a los organizadores el darme la posibilidad de pronunciar algunas palabras en mi condición de poeta chileno presente en esta ocasión.

Compartimos con Joan Garcés durante los breves pero intensos años del gobierno de la Unidad Popular en Chile que encabezara Salvador Allende, el mismo edificio de trabajo: el Palacio de la Moneda. El se desempeñaba en la parte donde estaban las dependencias de la Presidencia de la República y yo en otro sector donde se encontraba el Ministerio de Relaciones Exteriores.

Y aunque no nos conocimos en aquella época, yo siempre supe de la importancia del trabajo de Joan como asesor del Presidente Allende. Y en los años posteriores siempre seguí con atención sus acciones, su dedicación, su persistencia ineludible.

Al momento del golpe de Estado, el 11 de septiembre de 1973, cada uno siguió su camino. El Presidente Allende le pidió a Joan que hiciera abandono del Palacio de La Moneda para que contara lo que allí vio y vivió. Yo, en cambio, salí a engrosar el número de los prisioneros políticos en una de las cárceles de Pinochet que se encontraba en la ciudad de Antofagasta, ciudad de mar y de desierto, a 1200 kilómetros al norte de Santiago. En abril de 1974 salí expulsado hacia Europa, donde comencé a vivir los años del interminable exilio que concluyó con mi regreso definitivo a mi patria en abril de 1990.

No es el caso en este momento de hacer un recordatorio de todo el proceso chileno de transición hacia la democracia. Pero ustedes saben que fue muy trabajoso. El primer hito de este proceso fue ganar el 5 de octubre de 1988 el plebiscito convocado por el dictador. Ese día si se votaba SI era darle un mandato a Pinochet por 8 años como Presidente Constitucional de Chile. Votar NO era aceptar que Pinochet se quedara un año más al mando de la nación, esperar que se convocaran elecciones presidenciales en diciembre de 1989 que podía ganar

Pinochet, y en caso de perderla, significaba que Pinochet continuaría de manera inamovible por 8 años como Comandante en Jefe del Ejército, período al final del cual él se transformaba en Senador Vitalicio. Y esto fue exactamente lo que Chile vivió hasta 1998. Los politólogos llamaron este período de 1990 a 1998 como el de “democracia protegida”. Las nuevas autoridades elegidas democráticamente no podían hacer nada que tocara a los militares. Por eso, cuando se hablaba de derechos humanos en aquellos años se decía: “verdad y justicia, dentro de lo posible”.

El hito que divide en un antes y un después la historia del Chile contemporáneo lo marca el 16 de agosto de 1998 cuando Scotland Yard detiene a Pinochet en Londres, a petición del juez Baltasar Garzón. Y la acción del juez Garzón fue posible gracias a que un grupo de personas, encabezado por el abogado Joan Garcés, aquí en Valencia, preparó todo lo necesario para presentar la primera querrela criminal contra Pinochet por cometer delitos que afectaban a ciudadanos españoles, y que por ser de lesa humanidad eran imprescriptibles.

Independientemente de que el dictador, con el correr del tiempo, haya podido regresar a Chile y continuara impune hasta su muerte, ese acto restaurador de la justicia que hace posible Garcés permite superar la etapa de “verdad y justicia dentro de lo posible” y de que ya nadie pueda afirmar con seriedad en ningún lugar de la tierra que en Chile no hubo una violación sistemática y generalizada de los derechos humanos impulsada desde el propio Estado.

Para expresar el reconocimiento de los demócratas de mi país a Joan Garcés, he estimado pertinente leer ante ustedes un poema mío que se titula “Amigos del hoy y del mañana”. Este poema habla de Italia, país donde pasé la mayor parte de mis años de exilio, pero perfectamente podría referirse a España o a cualquier otro país de este planeta, que fueron tan generosos con Chile.

*Hermano... Hermana...
Quiero hablarles
desde las profundidades de la tierra,
desde esas piedras milenarias
de nuestra América encendida,
donde germinan mis raíces
que son también las vuestras.*

*Quisiera hablarles de mi país,
lámina de acero,
golpe a golpe forjada,
sideral caracola
donde susurra el amor
quedamente sus lamentos.*

*Recorrí sus geografías
de palmo a palmo
sin premura;
fui caminante peregrino
conocí todas las piedras,
hablé con cada grano de trigo,
repartí versos y esperanzas
entre fogoneros y albañiles,
canté con el campesino,
el de rostro curtido y manos agrietadas,
descendí a las entrañas de la tierra
a compartir un rayo de luz
con los mineros de mi Patria,
y me detuve en todas las fábricas
a charlar con los obreros
del hoy y del mañana.*

*Y de todos ellos aprendí algo
entre cantos y banderas:
uno me dio una sonrisa*

*y el de más allá sus manos,
éste el maíz de sus hijos
y aquel la luz de su linterna;
todos ellos me dieron su amistad
sin pedir nada a cambio.*

*Esto sucedió sin prisa
hasta la alborada aquella
en que se nubló el cielo de mi Chile
e irrumpieron a golpes secos,
los sables y las balas,
quebrándolo todo a su paso:
las espigas de trigo
y los rayos de la luna,
el celestial canto de los pájaros
y también las esperanzas.*

*Solo quedo el fogonero,
el albañil, el campesino y el minero.
Solos quedaron los obreros,
acompañados tal vez,
por mi soledad infinita y por mi canto.*

*Fue entonces que corrí a refugiarme
entre quienes creí mis hermanos,
amigos de toda la vida,
amigos de mis juegos de infancia,
con quienes construí castillos de arena
y escalamos, en sueños, las montañas.
Al verlos nuevamente
no me di cuenta que todo había cambiado.
No más sueños ni playas milenarias,
sino pistolas y balas,
ya no más niños ni amigos,
sino bienas y chacales,*

*que llegaron devorándolo todo
para no dejar rastro
de nuestro paso por la tierra.*

*De mí no se recordaban
-eso dijeron
limpiándose la sangre fresca,
condecoraciones nuevas,
de sus uniformes vulnerados-
que era un terrorista,
un comunista,
un desalmado,
que no creía en Dios
ni en la familia,
ni en nada;
chicas les quedaban las bocas
para contener tanto odio
y virulencia ensangrentada;
basta que no me dejaron hueso en su sitio
ni trozo de carne inmaculada
¡los despojos
a los cerdos
que ni para estiércol sirven!,
gritaban.*

*Y así fue que me tiraron
en el más oscuro rincón,
el único que no conocía de mi Patria.
Allí recogí con paciencia de orfebre
cada uno de mis huesos,
que coloqué lentamente
uno a uno en su sitio.
Las heridas se cerraron,
todo volvió a ser como antes,
menos el vacío del alma
que me dejaron los amigos
que en realidad nunca lo fueron.*

*Salí a recorrer el mundo
en busca de una nueva casa,
caminé sin descanso
por mil tierras extrañas.*

*Fueron diez largos años
sin sonrisas
ni manos,
ni maíz
ni linterna,
ni amistad,
ni nada.*

*Hasta que un día en Italia,
de paso en busca de mi casa
los encontré a ustedes
hermanos míos del alma.
Fue entonces que ví la primera sonrisa
la primera mano hermana,
el primer pan compartido,
la primera luz de la alborada.
Sí; eran mis amigos
los entrañables de siempre,
los que producían la riqueza
igual que allá en mi Patria.*

*Quisiera regalarles el tesoro
más extremado de mis versos,
pero ya el sol ajeno
me ha secado el alma.
Sólo puedo decirles:
venid conmigo ahora
a compartir el pan de los obreros,
el vino rojo del labriego,
el fuego fuerte del negro fogonero,
el abrigo dulce del albañil ensimismado
y el metal duro por el minero trabajado.*

*Venid conmigo
que yo os daré todo,
os daré todo lo que tengo,
que no es más que un trozo azul de cielo mío,
que recorre de Norte a Sur,
mi Chile y mis anhelos.*